

5 Ιανουαρίου 2022

Ερμηνεία του Ασματικού Κανόνος των Θεοφανείων

Ορθοδοξία / Θεία Λατρεία

Μιχάλης Κουτσός, Φιλολόγος - Συγγραφέας

ΑΣΜΑΤΙΚΟΣΚΑΝΩΝ ΘΕΟΦΑΝΕΙΩΝ
ΚΟΣΜΑ ΤΟΥ ΜΕΛΩΔΟΥ Ή ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ,
ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΑΪΟΥΜΑ

Ὁ Εἰρμὸς Ἦχος β΄

«Βυθοῦ ἀνεκάλυψε πυθμένα

καὶ διὰ ξηρᾶς οἰκείους ἔλκει

ἐναυτῶ κατακαλύψας ἀντιπάλους,

ὁ κραταιός ἐν πολέμοις Κύριος,

ὅτι δεδόξασται.».

Απλή σύνταξη

Ο κραταιός ἐν πολέμοις Κύριος
ανεκάλυψε πυθμένα βυθού
και δια ξηράς ἔλκει οικείους
ἐν αὐτῷ κατακαλύψας ἀντιπάλους,
ὅτι δεδόξασται.

Μετάφραση

Ο Παντοδύναμος στους πολέμους Κύριος αποκάλυψε
τον πυθμένα του βυθού (της Ερυθράς θάλασσας)
και τραβάει ἔξω τους δικούς του ανθρώπους
μέσω της ξηράς (για να τους σώσει)
αφού μέσα σ' αυτόν τον βυθό σκέπασε
με τα νερά τους αντιπάλους, γιατί είναι δοξασμένος.

α' τροπάριο α' Ωδής

Ἄδ' αὖμ τὸν φθαρέντα ἀναπλάττει ῥεῖθροις ἰορδάνου
καὶ δρακόντων, κεφαλὰς ἐμφωλευόντων διαθλάττει,
ὁ Βασιλεὺς τῶν αἰώνων Κύριος, ὅτι δεδόξασται.

Απλή σύνταξη

ὁ Βασιλεὺς τῶν αἰώνων Κύριος
ἀναπλάττει Ἄδ' αὖμ τὸν φθαρέντα,
καὶ διαθλάττει κεφαλὰς δρακόντων

έμφωλευόντων ρείθροις Ιορδάνου,

ὅτι δεδόξασται [\[1\]](#)

Μετάφραση

Ο Βασιλιάς όλων των αιώνων, ο Κύριος,
αναπλάθει τον Αδάμ, που είχε φθαρεί,
και συντριβει τις κεφαλές των δρακόντων,
που εμφωλεύουν μέσα στα νερά του Ιορδάνη,
και όλα αυτά γιατί είναι δοξασμένος.

Ερμηνεία

Ο Κύριος στα ρείθρα του Ιορδάνη επιτελεί δύο μεγάλα έργα: την ανάπλαση του Αδάμ και την συντριβή των δρακόντων. Στην πλάση του ανθρώπου ο Θεός χρησιμοποίησε πηλό, νερό και το εμφύσημα ζώσας πνοής. Στην ανάπλαση του ανθρώπου πηλός είναι ο άνθρωπος, νερό είναι το νερό του Ιορδάνη και πνοή ζώσα είναι ο ίδιος ο Κύριος με την θεανθρώπινη παρουσία του. Ο Χριστός παρ' όλο ότι δεν είχε αμαρτίες μπήκε στον Ιορδάνη κάνοντας υπακοή, σημάδι άκρας ταπείνωσης και πολλαπλού συμβολισμού. Ο ίδιος ο Ιωάννης έλεγε ότι «*εγώ σας βαπτίζω εν ύδατι, εκείνος όμως εν Πνεύματι*», εννοώντας τον αναμενόμενο Χριστό. Το νέο βάπτισμα θα γίνεται στο όνομα της Αγίας Τριάδος, η οποία το εγκαινίασε με την παρουσία της. Με την τριπλή βύθιση και την τριπλή ανύψωση του βαπτίσματος συμμετέχουμε στην τριήμερη ταφή και ανάσταση του Κυρίου και πολιτογραφούμαστε στο βιβλίο της Ζωής της βασιλείας του Θεού.

Το άλλο μεγάλο έργο που επιτέλεσε ο Χριστός με την Βάπτισή του είναι η συντριβή των δρακόντων, που δεν είναι άλλοι από τους δαίμονες. Οι δαίμονες αρέσκονται στο υγρό στοιχείο και εμφωλεύουν μέσα σε αυτό, επειδή χαίρονται στην υγρασία των σωματικών ηδονών. Έπρεπε λοιπόν να μπει στα νερά του Ιορδάνη, ο οποίος αντιπροσώπευε όλο το υγρό στοιχείο, να συντρίψει τις κεφαλές των δρακόντων και τον ίδιο τον Δράκοντα, δηλαδή τα πάθη, κι έτσι να φέρει τον αγιασμό στους βαπτιζόμενους.

β' τροπάριο α' Ωδής

Πυρὶ τῆς θεότητος ἀύλῳ, σάρκα ὑλικὴν ἠμφιεσμένος,

Ἰορδάνου περιβάλλεται τὸ νᾶμα,

ὁ σαρκωθεὶς ἐκ Παρθένου Κύριος,

ὅτι δεδόξασται.

Απλή σύνταξη

ἽΟσαρκωθεὶς ἐκ Παρθένου Κύριος

ἠμφιεσμένος πυρὶ ἀύλῳ τῆς θεότητος σάρκα ὑλικὴν

περιβάλλεται τὸ νᾶμα Ἰορδάνου, ὅτι δεδόξασται.

Μετάφραση

Ο Κύριος που πήρε σάρκα από την Παρθένο Μαρία,
παρ' όλο ότι εμφορείται από το άυλο πυρ της Θεότητας,
φοράει σάρκα υλική και περιβάλλεται από το νάμα του Ιορδάνη,
γιατί είναι δοξασμένος.

Ερμηνεία

Ο Χριστός είναι το άυλο πυρ της Θεότητας και παρ' όλα αυτά και την ανθρώπινη σάρκα φοράει και με το νερό του Ιορδάνη περιβάλλεται, χωρίς ούτε στη μια ούτε στην άλλη περίπτωση να επενεργήσει η καυστική ιδιότητα της φωτιάς. Το πυρ της Θεότητας όμως δεν είναι υλικό πυρ αλλά άυλο πυρ και συνεπώς έχει και άλλες ιδιότητες. Εδώ θα θυμηθούμε και πάλι «*την καιομένη αλλά μη φλεγόμενη βάτο*», με την οποία παρουσιάστηκε ο Θεός στον Μωυσή, ως προτύπωση της Γέννησης του Χριστού από την Παρθένο Μαρία. Αλλά και κάθε χρονιά στο ναό της Αναστάσεως εμφανίζεται το πυρ της Θεότητας, όπως οι πύρινες φλόγες κατά την Πεντηκοστή, χωρίς όμως να καίνε αλλά μόνο να φωτίζουν τους πιστούς προσκυνητές. Ούτε τα σώματά μας καίγονται, όταν παίρνουμε κι εμείς το πυρ της Θεότητας με την Θεία κοινωνία, παρ' όλο ότι ο υμνογράφος φοβάται μήπως μας «*καταφλέξει*». «*Πυρ γαρ υπάρχων τοις αναξίοις φλέγον*». Εκείνο που καίει όμως δεν είναι το σώμα μας αλλά τις αμαρτίες μας και έτσι επενεργεί η καθαρτική ιδιότητα του πυρός της Θεότητας. Με αυτόν τον τρόπο, δηλαδή με το αγιασμένο νερό της Βάπτισης, επέρχεται ο αγιασμός του σώματος και της ψυχής μας.

Το νερό του Ιορδάνη εδώ ονομάζεται «*νάμα*». Εμείς *νάμα* λέμε το γλυκό κρασί που πηγαίνουμε για την Θεία Κοινωνία. Δεν είναι όμως ίσως τυχαίο αυτό, αφού και το αγιασμένο *νάμα*, το αίμα του Χριστού, και το αγιασμένο νερό των Θεοφανείων και της Βάπτισης έχουν το ίδιο αποτέλεσμα, δηλαδή τον αγιασμό του ανθρώπου.

γ' τροπάριο α' Ωδής

Τὸν ῥύπον ὁ σμήχων τῶν ἀνθρώπων,

τούτοις καθαρθεὶς ἐν Ἰορδάνη,

οἷς θελήσας ὠμοιώθη ὃ ἦν μείνας, τα

οὺς ἐν σκότει φωτίζει Κύριος, ὅτι δεδόξασται.

Απλή σύνταξη

Ὁ Κύριος σμήχων [\[2\]](#) τὸν ῥύποντῶν ἀνθρώπων

καθαρθεῖς ἐν Ἰορδάνη τούτοις,

οἷς θελήσας ὠμοιώθη, ὃ ἡνμίνας

φωτίζει τοὺς ἐνσκοτέι, ὅτι δεδόξασται.

Μετάφραση

Ο Κύριος που τρίβει και καθαρίζει κάθε ρύπο των ανθρώπων,

αφού καθαρίστηκε στον Ιορδάνη ως άνθρωπος,

θέλησε να γίνει όμοιος με αυτούς και αφού παρέμεινε, όπως ήταν, φωτίζει τώρα αυτούς που βρίσκονται στο σκοτάδι,

γιατί είναι δοξασμένος.

Ερμηνεία

Τα νερά του Ιορδάνη, όπως και όλα τα νερά, είδαμε πιο πάνω είναι κατά την ερμηνεία των πατέρων η κατοικία των δαιμόνων, δεν παύουν όμως να έχουν και καθαρτική δύναμη. Ανέκαθεν τα νερά και τα ποτάμια τα χρησιμοποιούσαν για καθαρισμό των σωμάτων αλλά και των ρούχων. «Ραντιείς με υσσώπω, και καθαρισθήσομαι ἕπλυνεῖς με, και υπέρ χιόναλευκανθήσομαι» (Ψαλ. ν' 9).

Τώρα όμως όλα αυτά αποκτούν πνευματικές διαστάσεις. Όποιος έμπαινε κατά προτροπή του Ιωάννη του Βαπτιστή στον Ιορδάνη δεν καθαρίζονταν μόνο σωματικά αλλά κυρίως πνευματικά. Η μετάνοια που συνόδευε το Βάπτισμα οδηγούσε σε πνευματική ζωή τους ανθρώπους. Όμως το Βάπτισμα που εγκαινίασε ο Χριστός στον Ιορδάνη στο όνομα της Αγίας Τριάδας χαρίζει όχι μόνο την άφεση αλλά και την Χάρη του Θεού, τον φωτισμό του Αγίου Πνεύματος.

Ένα άλλο στοιχείο που τονίζει ο υμνογράφος είναι ότι μετά το Βάπτισμα του Χριστού στα νερά του Ιορδάνη και το δικό μας βάπτισμα στην κολυμβήθρα ο άνθρωπος φωτίζεται. ΟΚλήμης ο Αλεξανδρεύς λέγει ότι με την βάπτισμα έρχεται ο φωτισμός, μετά τον φωτισμό η υιοθεσία, μετά την υιοθεσία η τελείωση και μετά την τελείωση η αθανασία, την οποία χαρίζει ο Χριστός στους πιστούς.

Στο ορθόδοξο βίωμα τα Θεοφάνεια ταυτίστηκαν με την Θεία φώτιση και γι αυτό

ονομάζονται Φώτα. Τα Φώτα λοιπόν οι κατηχούμενοι φωτίζονταν, δηλαδή βαπτίζονταν. Ο φωτισμός όμως, δηλαδή το «Φως το αληθινόν» έρχεται μετά τον καθαρισμό, δηλαδή την μετάνοια και την συγχώρηση, διότι ο καθάρος Χριστός δεν μπορεί να έρχεται σε μη καθαρούς ανθρώπους, γι αυτό παρακαλούμε τον Χριστό να μας καθαρίσει την καρδιά μας: «Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεός, καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου» (50ς ψαλμός)

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

Παραπομπές:

[1] « Ὅτι δεδόξασται» από την α΄ Βιβλική Ωδή την σχετική με τον Μωυσή. Αποτελεί εφύμνιο αυτής της α΄ Ωδής.

[2] σμήχω = τρίβω, σκουπίζω και καθαρίζω με σαπούνι και σφουγγάρι.

<https://bit.ly/3mVU1NS>